

HAJAANNUS JA KEHITYS: POLITIIKAN TUTKIMUS KONGRESSIEN KUVASTIMESSA¹

Ilkka Heiskanen

Juhani Paasivirta kuvaa syyskuussa 1952 pidettyä toista International Political Science Association'in kongressia seuraavasti:

»Haagin kongressi tarjosi siinä läsnäolulle vaikutelman, että IPSA tieteellisenä yhteenliittymänä on varsin heterogeeninen toimintafoorumi . . . Kongressiin oli osallistunut valtio-opin tutkijoita kaikkiaan viidestä maanosasta; vain Etelä-Amerikka oli edustusta vailla. Esiintyjien lausunnoista saattoi päätellä, että valtio-oppi oli kansainvälisessä katsannossa sekä tutkimusalaltaan että näkökulmiltaan vakaantumaton tieteenhaara. Englannissa, Yhdysvalloissa ja Ranskassa lienee jo oikeutettua puhua valtio-opin tutkimuksen traditiosta, joskin tutkimusaineksen erisälttöisyys ilmenee niissäkin silmään pistävänä. Nykyamerikkalaisessa suuntauksessa valtio-oppi lähentelee sosiologiaa, englantilaisessa se sensijaan on säilyttänyt historianvoittoista sisältöä. Ranskassa valtio-oppi on viime aikoina irtautunut oikeustieteen piiristä ja prof. Duverger'in viitoittamana alkanut kallistua »amerikkalaiseen suuntaan». Pohjoismaista Ruotsi on ensi sijassa mainittava kyseisen tutkimusalan edustajana, tutkimusalan, joka siellä kytkeytyy melko läheisesti poliittiseen historiaan. . . . Kongressin järjestäjille oli — »värikkäästä» osanotosta johtuen — ilmeisesti käynyt vaikeaksi sopivan ohjelman suunnittelu. Ajatus eri maiden valtio-opin tutkimusten tulosten selostamisesta oli tuomittu hautautumaan, sillä niiden epätasaisuus on riistänyt mielenkiinnolta pohjan. Tieteellisen katselmuksen lähtökohdaksi oli otettu joukko erikoiskysymyksiä (mm. poliittiset ideologiat, naisten asema politiikassa, paikallishallinto), joiden käsittelyssä pyrittiin keskittämään mielipiteenvaihto metodisiin näkökohtiin . . . Ajankohtaisena tehtävänä nähtiin niin ikään sellaisten tutkimusalojen kartoittaminen, jotka tähän mennessä olivat jääneet syrjään, mutta joiden selvittely tarjoaisi yleistäkin mielenkiintoa. Nimettiin mm. seuraavia tällaisia tutkimusaiheita: Muhammedilaisen maailman ja Intian kulttuuripiirit, Pohjois-Afrikan poliittiset ja sosiaaliset olot, kansainvälisten organisaatioiden vaikutus valtion suvereniteettiin, uusien valtioiden sisäinen järjestäytyminen . . .»²

Yhdeksän vuotta myöhemmin Pertti Pesonen selosti IPSA:n viidettä Pariisissa 1961 pidettyä maailmankongressia seuraavasti:

»Valtiotieteen harjoittajilla alkaa olla varsin laajaa tieteellistä yhteistoimintaa, ja tarve kansainvälisen yhteistyön ja suhteitten luomiseen näyttää olevan lisääntymässä. Tieteen nopea kehittyminen on myös tosiasia . . . Taso on kohoamassa ilmeisen nopeasti monessa sellaisessakin maassa, jota ei ole totuttu pitämään tällä alalla merkittävänä . . . Jos tämän kongressin antamien vaikutelmien perusteella olisi ennustettava valtiotieteen kehityksen suuntaa, niin tuskin voisi jättää mainitsematta tämän tieteen homogenisoitumista. »Menestyksellinen protestiliike», politiikan behavioraalinen tutkimus, omaksuttaneen pian yleisesti valtiotieteessä. Kuvaavana esimerkkinä eri suuntauksia kokoavasta kehityksestä mainittakoon myös professori Deutschin esiintyminen. Puhuessaan mittausmenetelmien kehityksestä hän korosti sitä, miten paljon käyttökelpoisia tutkimushypoteeseja voidaan jotta suoraan klassillisista politiikan teorioista; toisesta asiasta keskusteltaessa hän sen sijaan osoitti menetelmien täsmentämisen tarpeellisuuden . . . Myös harrastus kansainvälisiin tutkimustehtäviin näyttää olevan lisääntymässä. Yleensä valtiotieteissä esiintyy nyt rohkeutta tarttua suuriin ja keskeisiin tutkimusongelmiin . . .»³

Kuusi vuotta myöhemmin syksyllä 1967 pidettiin IPSA:n VII maailman-kongressi Brysselissä, siis jälleen samanlaisissa »geopoliittisissa olosuhteissa» kuin Paasivirran ja Pesosen selostamat kongressit. Edellä esitettyihin yleisiin kommentteihin vertaillen voimme esittää seuraavat kysymykset: 1) Mikä on tällaisten kongressien merkitys tieteenalan kehityksen kannalta? 2) Miten valtio-opin (tai nykyaikaisemmin: politiikan tutkimuksen, politologian) kannatuksen ja tutkimuksen painopiste on 1950- ja 1960-luvuilla alueellisesti siirtynyt? 3) Onko valtio-opin tutkimuksessa tapahtunut yhtenäistymistä vai jatkuvaa eriytymistä? 4) Mitkä ovat olleet valtio-opin yleiset tieteelliset kehityslinjat?

Ensiksikin on todettava, että kehitys kvantitatiivisesti on ollut valtava. Paasivirran raportti koski vielä vain kourallista Unescon kokoamia tutkijoita, ja kongressin organisatoriset puitteet olivat vielä vaatimattomat. Kuluneen viidentoista vuoden aikaa tarkasteltaessa huomaa lisäksi, että kasvu on ollut kiihtyvää ja huippu kasvunopeudessa on saavutettu kahden viimeisen kongressikauden aikana. Geneven kongressiin 1964 osallistui 494 politiikan tutkijaa, Brysselissä heitä oli jo yli 800. Tämä kasvu on tehnyt Paasivirran mainitsemat kongressin hallinnolliset ongelmat moninkertaisiksi: miten valita aiheet, jotka tarjoaisivat samat osallistumismahdollisuudet eri maiden edustajille, miten tasoittaa tieteellisen kehityksen epätasaisuuden kuilut eri maiden edustajien välillä? Mistään ratkaisusta Brysselin kongressinkaan tapauksessa voidaan tuskin puhua. Suurin osa osallistujista oli »vaiteliaita seuraajia» ja esitelmien taso sekä keskustelujen puheenvuorot osoittivat suurta tasollista vaihtelua tutkijoiden alueellisen taustan suhteen.

Voidaankin ehkä sanoa, että vaikka kongressit nimellisesti on tarkoitettu

tieteellisen kommunikaation (henkilökohtaisen mielipiteenvaihdon ja keskustelun) välineeksi, niiden todelliset funktiot kongressien koon kasvuttua ovat kokonaan toiset. Näistä ei-tieteellisistä funktioista voidaan mainita ainakin kaksi, rituaalinen ja statusta luova. Näiden suhteen suuresta koosta ei ole mitään haittaa. Kuta suurempi kongressi sitä varmemmin sen esitelmänluku- ja keskustelurituaalit sekä tieteenhaaran ylipappien (so. tunnetuimpien tutkijain) näkeminen saa aloittelijat ja uskossaan heikot vakuuttamaan valitsemansa tieteen senhetkisestä lujuudesta ja suuresta tulevaisuudesta. Samoin julkinen esiintyminen laajalle kuulijakunnalle sekä informaalinen kanssakäyminen kongressin aikana muokkaavat kaikkein tehokkaimmin sitä yleistä käsitystä, joka väistämättä syntyy jokaisella tieteen osaluella johtavien tutkijain keskinäisestä arvojärjestyksestä. Täten kongressit tarjoavat tulokkaille tärkeän tilaisuuden tunkeutua tieteen informaaliiseen hierarkiaan.

Totuuden nimessä on kuitenkin sanottava, että eräissä suhteissa sellaiset laajat kongressitkin kuin IPSA:n Brysselin kongressi toimivat myös tieteellisen tiedon välittäjinä. Ensiksikin esitelmistä suurin osa monistetaan, ja nämä monisteet välittävät alustavaa tietoa, jonka kirjoittavat saattavat julkaistavaksi usein vasta pitkän hionnan jälkeen. Täten saadaan arvokasta esitietoa, joka vertailun ja tutkimuksen yhtenäistämisen kannalta on tärkeää. Kuitenkin varsinaisen tieteellisen kommunikaation kannalta ns. pyöreän pöydän kokoukset (joita IPSA on järjestänyt kongressien väli vuosina, viimeksi Jablonassa Puolassa 1966) ovat paljon tärkeämpiä.

Kysymys politiikan tutkimuksen alueellisesta jakautumisesta ei ole sekään yksiselitteinen ja pelkkien suorien evoluutio-otaksumien avulla tulkittavissa. Kieltämättä politiikan tutkimuksen harrastajapiiri on vähitellen laajentunut koko maan piirin käsittäväksi — kenties Etelämannerta lukuunottamatta. Leviämisen ongelma ei ole kuitenkaan ollut vain alueellisen leviämisen ja laajenevan kommunikaation ongelma vaan myös poliittinen ongelma. Kahden maailman, »kapitalistisen» ja sosialistisen välinen kuilu on ulottunut myös politiikan tutkimuksen alueella ja jakanut sen »länsimaiseen» ja marxilaiseen sektoriin. Hitaasti mutta varmasti ja lähinnä juuri 1960-luvulla tämä kuilu on myös politiikan tutkimuksen piirissä umpeutunut — tai ainakin kommunikaatio sen yli on parantunut. Tästä on parhaana todistuksena sosialististen maiden IPSA:n kongresseihin lähettämien edustajien lukumäärän jatkuva kasvu. Brysselissä 1967 Neuvostoliiton, Tsekkoslovakian, Jugoslavian, Bulgarian, DDR:n, Unkarin ja Romanian valtio-opin yhdistysten ja yliopistojen edustajat eivät enää esiintyneet pieninä iskujoukkona vaan jo vakiintuneena ja tärkeänä osana koko suuresta osallistujamäärästä. Kahden vakiintuneen »poliittisen» maailmanosan lisäksi kolmas uusi maailma, kehitysmaat, on tullut myös politiikan tutkimuksessa entistä selvemmin mukaan kuvaan — eikä vain tutkimuskoh-

teena vaan myös lahjakkaiden ja hyvin koulutettujen tutkijain kongressiin lähettäjänä.

Hyvän kuvan tämänhetkisestä geopoliittisesta tilanteesta IPSA:n ja myös yleensä politiikan tutkimuksen piirissä saa tarkastelemalla IPSA:n viime kongressissa kolmivuotiskaudeksi 1967—1970 valitseman toimeenpanevan komitean kokoonpanoa. Puheenjohtajana (ja IPSA:n puheenjohtajana) toimii C. J. Friedrich (USA) varapuheenjohtajina ovat N. Abadan (Turkki), J. E. Finer (Englanti) ja V. Tchikvadze (N-liitto) ja muina jäseninä J. Freymond (Sveitsi, edellinen puheenjohtaja), A. Grosser (Ranska), J. Laponce (Kanada), A. Mazrui (Uganda), L. Moulin (Belgia), N. Ogota (Japani), A. Ranney (USA), E. Rasmussen (Tanska, pohjoismaiden edustaja), K. Sontheimer (Saksan liittotasavalta), M. Viora (Italia) ja J. Wiatr (Puola).

Uudet politiikan tutkimuksen »poliittiset laajenemiset» ovat osin lisänneet politiikan tutkimuksen hajanaisuutta tai ainakin hidastaneet sitä yhtenäistymisprosessia, johon Pesonen edellä olevassa lainauksessa viittaa. Etsiessään kompromissitietä marxilaisen ja nykyaikaisen länsimaisen politiikan tutkimuksen välillä sosialististen maiden tutkijat turvautuvat useimmiten vanhahtavaan lakitieteelliseen tarkastelutapaan, joka oli jo häviämässä politiikan tutkimuksesta.⁴ Toinen vaihtoehtoinen yhteisalue, kyberneettisten (itsesäätöisten) systeemien tutkimus, joka sosialistisissa maissa on levinnyt myös politiikan tutkimuksen alueelle, on länsimaisen politiikan tutkimuksessa ollut melko vieras. Brysselissä pidettiin tältä alueelta pari esitelmää sekä sosialististen maiden että länsimaisten tutkijain toimesta, ja on ilmeistä, että politiikan tutkimus on löytänyt uuden osa-alueen jo ennestään heterogeeniseen kokonaisuutensa.⁵

»Kolmannen maailman» edustajien vaikutus näkyi ennen kaikkea aiheitten valinnassa. Useimmat heidän pitämistään esitelmistä liittyvät tavalla tai toisella kansakunnan rakentamisen (nation-building) ongelmiin, jotka ovat keskeisiä heidän maissaan. Monet näistä ongelmista (esim. poliittisten murhien merkityksen analysointi⁶) ovat useimmille länsimaisille politiikan tutkijoille uusia, ilmiönäkin outoja ja kuin historiasta esiin vedettyjä. On ilmeistä, että uusien kansakuntien edustajat, jotka joutuvat seuraamaan läheltä näitä ilmiöitä, kykenevät paremmin asettamaan ne laajempaan systemaattiseen kontekstiin. Kuten jo edellä mainittiin, useimmat kolmannen maailman edustajat ovat saaneet yhtä hyvän (tai usein jopa uudenaikaisemman ja paremman) koulutuksen kuin keskitason länsimaiset politiikan tutkijat ja usein heidän tapansa soveltaa vanhoja käsitteitä (esim. Weberin luokituksia poliittisen vallan legitimiisyydestä) »uusiin» ilmiöihin (esim. poliittisten murhien syiden ja funktioiden selvittelyyn) ovat nerokkaita ja samalla vanhoja viitekehyksiä laajentavia. Täten siis »kolmas maailma» on omalta osaltaan tuonut sekä empiiristä että teoreettista uutta väriä politiikan tutkimuksen kirjavaan kenttään.

Kysymykseen politiikan tutkimuksen nykyisistä painopisteistä on jo tullut osin vastauksi. On ilman muuta selvää, että amerikkalainen tutkimus on vieläkin johtoasemassa ennen kaikkea uusien teoreettisten ajatusten kehittelyn, empiirisen tutkimuksen laajuuden ja tutkimustekniikan edistymisen suhteen. Yhdysvalloilla on johtoasemansa itse asiassa kaikissa »tutkijaluokissa»: sillä on yhä edelleen tutkimustyötä tekeviä alan »klassikoita» (esim. Karl Deutsch, Robert Dahl), alan terävimmät uudet kyvyt (esim. Hayward Alker) ja suurin massa »keskitason» tutkijoita, joista useimpia missä muussa maassa tahansa pidettäisiin huippututkijoina. Muissa politiikan tutkimuksen perinteellisesti vahvoissa maissa, Englannissa ja Ranskassa on tilanne se, että niillä on kyllä eräitä alan johtavia tutkijoita (esim. Raymond Aron ja Mattei Dogan Ranskassa, Jean Blondel ja Mark Abrams Englannissa), mutta uusien kykyjen nouseminen tapahtuu hitaasti ja »keskiluokkaan» kuuluvien tutkijoiden määrä on lähes olematon Yhdysvaltoihin verrattuna. Sosialististen maiden tutkijoista muutamat ovat kohonneet kansainvälisestikin tunnetuiksi: mainita kannattaa puolalaiset Jerzy Wiatr (kirjoittanut äänestyskäyttäytymisestä ja puoluetypologiasta) ja Sigmund Chodak (varsinaisesti sosiologi, kirjoittanut Afrikan puoluejärjestelmistä), sekä Jugoslavian Najdan Pasic (puoluetypologi) ja myös Tšekkoslovakian Miroslav Soukup (metodologi ja systeemiteoreetikko). Kolmas maailma on tuottanut myös kansainvälisesti merkittäviä tutkijoita (esim. Intian Rajmi Kothari ja Ugandan Ali A. Mazrui) ja tutkijoiden yleinen taso tällä suunnalla näyttää nousevan paljon nopeammin kuin Ranskassa, Englannissa tai sosialistisissa maissa.

Pohjoismaiden yleisessä asemassa politiikan tutkimuksen piirissä ei kokonaisuutenaan ole vuosien kuluessa tapahtunut paljonkaan muutoksia, joskin tärkeysjärjestys eri pohjoismaiden kesken näyttää jonkin verran vaihtelevan. Ruotsia voidaan nykyään tuskin hyvällä tahdollakaan pitää pohjoismaiden johtavana maana, mikäli käytetään mittarina politiikan tutkimuksen nykyisiä kriteereitä. Paasivirran mainitsema politiikan tutkimuksen historiallinen ankkuri on pitkään sitonut ruotsalaisia tutkijoita. Pohjolan johtavan politiikan tutkimuksen maan asema kuulunee tällä hetkellä Norjalle, joskin Suomea voidaan pitää monilla tutkimusalueilla samalla tasolla olevana. Sekä Norjan että Suomen asemaa politiikan tutkimuksen »edistyskellisinä maina» nostavat poliittisen sosiologian edustajat (esim. Stein Rokkan Norjassa, Erik Allardt Suomessa), joiden tuotanto ja kongressiesiintymiset lasketaan kuuluviksi maiden yleiseen politiikan (valtio-opin) tutkimukseen, kun taasen Ruotsissa ja Tanskassa ero varsinaisten valtio-opin edustajain ja sosiologien välillä on jyrkempi, ja sellaisten politiikan tutkimuksen alalla kunnostautuneiden tutkijoiden kuin Kare Svalastogan ja Ulf Himmelstrandin tuotantoa ei yleensä oteta lainkaan huomioon näiden maiden politiikan tutkimuksen tilaa arvioitaessa.⁷

Norjan vahva asema politiikan tutkimuksen piirissä perustuu lähinnä kahden aktiivisen tutkimuslaitoksen (Instituttt for Samfunnsforskning, Oslo ja Ch. Michelsens Instituttt, Bergen) luomaan ja ylläpitämään tutkijakaade-riin. Näiden tutkimuslaitosten tehokkuus antaa myös viitteitä siitä, mistä on etsittävä suurimpia esteitä tutkimustyölle ja mitä voitaisiin tehdä pohjoismaisen politiikan tutkimuksen nostamiseksi: on ilmeistä että »normaali» yliopistollinen asema laajoine hallinnollisine tehtävineen katkaisee usein tutkijan toiminnan tai ainakin supistaa sitä, kun taasen ei-akateeminen tutkimuslaitos suosii luovaa tutkimustyötä ja siinä tapahtuvaa kanssakäymi-seen perustuvaa »koulutusta».

Seuraava kysymyksemme koskee politiikan tutkimuksen yhtenäisty- mistä tai jatkuvaa eriytymistä. Voidaan kai sanoa, että Paasivirran rapor- tin jälkeinen aika ei ole laajasta historiallisesta näkökulmasta katsoen tuo- nut mukanaan sellaista yhtenäistymistä, johon Pesonen yllä lainatussa esi- tyksessään viittaa, joskin ehkä välillä jonkinlaista yhtenäistymistä nimen- omaan behavioralististen lippujen alle tapahtui ja nykyinen hajaannus on ainakin osittain erilainen kuin esim. vuoden 1952 hajaannus. Voimme aluksi todeta pari yleistä syytä politiikan tutkimuksen nykyiseen hajaannuk- seen ja palata sitten tarkastelemaan asiaa tarkemmin politiikan tutkimuk- sen yleisistä kehityssuunnista puhuttaessa.

Edellä on jo puhuttu politiikan tutkimuksen jatkuvasta alueellisesta («poliittisesta») laajenemisesta ja tämän laajenemisen hajaannusta lisää- västä vaikutuksesta. Toinen hajaannusta lisännyt tekijä on ollut muitten sosiaalitieteitten nopea kehitys ja politiikan tutkimuksen jatkuva vuorovai- kutus näiden kehittyvien sosiaalitieteitten kanssa. Jos politiikan tutkimus olisi näinä viimeisinä 15 vuotena ollut eristynyt ja sulkeutunut muitten yhteiskuntatieteitten vaikutukselta (kuten esimerkiksi kansantaloustiede on ollut), jokin tietty oppisuunta (esim. »behavioralismi», miten tämä termi sitten tulkitaankin) olisi voinut päästä voitolle ja myös säilyttää paremmin asemansa, kuin mitä nyt on tapahtunut.

Politiikan tutkimuksen tieteellistä nykytilaa ja kehityssuuntia yksityis- kohtaisemmin tarkasteltaessa lienee helpointa lähteä liikkeelle Brysselin maailmankongressin ohjelmasta, tarkastella sen antamia viitteitä ja kar- keasti vertailla sitä aikaisempien kongressien ohjelmiin politiikan tutkimuk- sen yleisten kehityslinjojen toteamiseksi.

Brysselin kongressilla oli kaksi toimintamuotoa: kaikille avoimet yleis- kokoukset, joissa esiteltiin ennalta valmisteltuja ja monistettuja raportteja, ja spesifisiä tutkimusongelmia käsittelevät specialistiryhmien työkokoukset, joihin vain erikoisilmoittautuneet tutkijat voivat osallistua. Ero kahden toimintamuodon välillä ei loppujen lopuksi ollut kovin jyrkkä, joten sekä yleiskokousten että specialistiryhmien käsittelemiä aiheita voidaan tässä tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Tämä kahtiajako kuitenkin on erään-

lainen indikaattori sekä kongressin osanottajien että politiikan tutkimuksen heterogeenisudesta. Yleiskokouksilla halutaan varata mahdollisuus »vähemmän kehittyneille» kuunteluoppilaille kontaktin saamiseen raportteina toimiviin tunnettuihin tutkijoihin, kun taasen spesialistiryhmien kokoukset pyrkivät takaamaan keskustelumahdollisuuden työrauhan avant garde -alueilla tutkimustyötäan tekeville. Lisäksi yleiskokoukset keskittyivät yleensä laajojen politiikan tutkimuksen osa-alueiden tilan tarkasteluun, kun taasen erikoisryhmät keskittyivät tutkimustulosten tarkasteluun suppeilla tutkimusalueilla.

Yleiskokousten aiheina olivat seuraavat: I) Käsitys kansalaisten poliittisesta osallistumisesta 1800- ja 1900-luvulla (Rousseauin ja Millin perinne), II) poliittisten järjestelmien ja poliittisen kehityksen typologioita käsittelevä tutkimus, III) yksimielisyys ja ristiriidat erikoisesti kehitysmaiden kannalta katsottuina, IV) kansanedustuksen teoria ja käytäntö, V) hallinto-oikeus ja julkishallinto, VI) taloudellisten järjestöjen hallinto ja politiikka, VII) kansainvälisten taloudellisten järjestöjen poliittinen rooli, VIII) neutraalisuus, neutralismi ja sitoutumattomuus, IX) tieteellisen tiedon levittäminen politiikan tutkijan ongelmana. Spesialistiryhmissä keskustelua käytiin seuraavista aiheista: A) Käsitys kansalaisten poliittisesta osallistumisesta Rousseauista Milliin, B) nuoriso ja politiikka, C) politiikan rahoituksen vertaileva tutkimus, D) äänestyskäyttäytymisen tutkimus, E) hyvinvointi ja politiikka, F) poliittisen uudenaikaistumisen prosessit, G) Euroopan yhtenäistymisen tutkimus, H) Afrikka ja politiikan tutkimus, I) uskonto ja politiikka, J) matematiikan käyttö politiikan tutkimuksessa, K) kansainvälisen politiikan teoria ja menetelmät.

Vertailemalla tätä aihejoukkoa yleisesti Paasivirran ja Pesosen yllä mainittuihin raportteihin ja yleensä valtio-opin kongressien ohjelmiin voi helposti huomata eritasoista jatkuvuutta. Tämä näyttää suurimmalta, jos tarkastelemme politiikan tutkimuksen »peruskenttiä», so. laajempia tutkimusalueita, joilla tutkimustyötä tehdään. Poliittisen osallistumisen tutkimus, aatteiden ja ideologiain tutkimus, hallinnon tutkimus poliittisen ryhmämuodostuksen ja ryhmätoiminnan tutkimus, poliittisten instituutioiden tutkimus ja kansainvälisen politiikan tutkimus ovat näiden viidentoista vuoden aikana säilyttäneet asemansa kongressien kansainvälisillä foorumeilla joko kokonaiskenttinä tai joidenkin erikoisongelmaryhmiensä kautta. Ehkä tärkein muutos näiden laajojen tutkimusalueitten suhteen onkin vain erään yhtenäisen uuden tutkimuskentän, poliittisen sosiologian eriytyminen. Jos taasen tarkastelemme yksityisiä tutkimusongelmia, jatkuvuus jää jo jonkin verran vähäisemmäksi. Eräät ongelmaryhmät, kuten äänestyskäyttäytymisen tutkimus, poliittisen johtajuuden tutkimus, puolueiden ja painostusryhmien tutkimus ja poliittisten vähemmistöjen tutkimus, ovat jatkuvasti pysyneet polttopisteessä.

Politiikan tutkimuksen yleiskenttien ja pysyvien erikoisongelmaryhmien vastakohtana kongressien ohjelmissa on ollut aina myös »satunnaisaiheita», jotka useimmiten kuvastavat poliittisen elämän päivänpolttavia kysymyksiä. Tällaisia satunnaisaiheita, joita on käsitelty kerran tai pari kongresseissa mutta jotka eivät oikeastaan sellaisinaan ole niveltyneet yhteen minkään muun ongelmaryhmän tai tutkimussuunnan kanssa, ovat esim. valtioiden suvereenisuuskysymykset, ydinenergian hallinnon ongelmat, suunnittelun ongelmat ja teknokratian kehitys. Niiden osuus kongressien kokonaisuohjelmassa on kuitenkin aina ollut melko vähäinen.

Mitä tämä selvä jatkuvuus sitten merkitsee valtio-opin yhtenäisyyden ja kehityksen kannalta? Monet olisivat varmasti halukkaita tulkitsemaan sen positiivisena ilmiönä, so. väittämään, että jatkuvuus ja »satunnaisaiheitten» suhteellisen suppea osuus kongressien kokonaisuohjelmissa osoittaa tieteen alan vakiintuneisuutta ja tutkimustyön kumulatiivista luonnetta. Toinen, negatiivinen tulkinta lienee kuitenkin lähempänä oikeaa. Tieteen segmentoituminen tietyiksi tutkimusalueiksi ja jatkuvuus näiden tutkimuskohteissa osoittaa, että tieteen alalla syntyy hitaasti uusia tutkimusotteita ja teoreettisia suuntauksia, jotka hajottaisivat ja uudella tavalla yhdistäisivät vanhoja tutkimusalueita.

Jälkimmäinenkään näistä tulkinnoista ei kuitenkaan politiikan tutkimuksen suhteen ole aivan tarkka. Ensiksikin eri tutkimusalueilla on tapahtunut yhtenäistymistä tutkimuksen peruspremissien suhteen (tähän Pesonen lähinnä edellä viittaa puhuessaan »behavioralismista» ja sen mukanaan tuomasta politiikan tutkimuksen homogenisoitumisesta), vaikka se ei ole pääsytäkään ilmenemään eri alueitten teoreettisena yhtenäistymisenä. Toiseksi edellä on jo parikin kertaa viitattu poliittisen sosiologian politiikan kenttään tuomiin dynaamisiin muutoksiin. Nämä dynaamiset muutokset on edellä esitettyä jaottelua käyttäen kenties helpoimmin tulkittavissa eräiden politiikan tutkimuksen vanhojen ongelmaryhmien yhteenliittämiseksi uusien keskeisten käsitteiden avulla sekä tämän yhteenliittämisen esilletuomien uusien ongelmaryhmien tutkiminen. Niistä vanhoista tutkimusongelmaryhmistä, jotka poliittinen sosiologia on liittännyt yhteen, voidaan mainita esim. kehitysmaiden tutkiminen, poliittisten vähemmistöjen tutkiminen, johtajuuden tutkiminen ja ideologioitten tutkiminen. Niistä käsitteistä, joiden ympärille tämä yhteenliittäminen on tapahtunut, voidaan kenties mainita »kansakuntien rakentaminen» (nation-building), »yksimielisyys» (consensus), poliittisten järjestelmien ja niiden instituutioiden »legitiimisyys» ja »yhtenäistyminen» (integration).

Edellä esitetyn perustella voidaan vahvasti yksinkertaistaen sanoa, että nykyaikaisen politiikan tutkimuksen historia on tulkittavissa kahden kehitysaskeleen avulla. Nykyaikainen politiikan tutkimus syntyi, kun siirryttiin filosofisesta ja/tai lakitieteellisestä poliittisten instituutioiden formaalisen

rakenteen ja toimintamuotojen tarkastelusta niiden puitteissa tapahtuvan todellisen käyttäytymisen tarkasteluun (siirtyminen behavioraalisille premisseille) ja toinen ratkaiseva askel otettiin, kun alettiin systemaattisesti realistisella pohjalla tutkia myös instituutioiden rakenteen ja toimintojen muutoksia ja näiden muutosten yleisiä syitä. Näistä askeleista on luonnollisesti sanottava, että ne eivät ole olleet suinkaan samanpituisia eivätkä täysin peräkkäisiä. Nykyaikaisen poliittisen sosiologian ponnistuskohta on kaukana historiassa, Marxissa ja de Tocquevillessa tai kenties aina Hobbesissa saakka. Behavioralististen premissien hyväksyminen suppeassa merkityksessä (so. varsinaisen käyttäytymisen tutkimisen korostamisena) voidaan viedä ajassa taaksepäin vuosisadan vaihteen ja tämän vuosisadan alun ranskalaisiin ja amerikkalaisiin äänestyskäyttäytymisen tutkijoihin, joskin väljemmin tulkiten behavioralismi voidaan johtaa aina Paretoon ja Moscaan tai peräti Machiavelliin saakka. Nykyaikaisen politiikan tutkimuksen kaksi kehityskaskelta voidaan kuitenkin tulkita siten, että behavioralismin voitollisuus puhtaasta filosofis/legaalista poliittisten instituutioiden tutkimuksesta viritti uudelleen innostuksen välillä laiminlyötyyn ja jo täysin pysähdyksissä olleeseen poliittisen sosiologian tutkimukseen. Lisäksi »puhtaan» »behavioralismin» ja poliittisen sosiologian välille on kehittynyt ainakin kaksi traditionaalista filosofis/legaalista politiikan tutkimuksesta liikkeelle lähtenyttä suuntaa: poliittisten järjestelmien ja poliittisten puolueitten typologioitten kehittäminen ja osittain juuri näihin perustuva poliittisten järjestelmien vertaileva tutkimus. Juuri nämä suunnat ovat tuoneet varsinaiset politiikan tutkijat ja sosiologit yhteen poliittisen sosiologian alueella.

Ymmärtääksemme yksityiskohtaisemmin tätä kehitystä ja sen tieteellistä merkitystä meidän on ensiksi lyhyesti käsiteltävä niitä politiikan tutkimuksen perusaspekteja, joissa se kuvastuu. Yksinkertaistaen voimme sanoa, että edellä esitetyt siirtymät politiikan tutkimuksessa ovat voineet tapahtua kolmen eri aspektin suhteen: 1) tutkimuksen looginen perusta, 2) tutkimuksen menetelmät ja tutkimustekniikka, 3) tutkimuksen varsinainen kohde. Voimme muutamilla yksinkertaisilla luokituksilla ja esimerkeillä osoittaa ensin vaihtelumahdollisuudet näissä luokissa ja sitten selvittää tapahtunutta kehitystä niiden avulla.

Loogisen perustan käyttökelpoisin perusjako on dikotomia analyttinen/synteettinen. Vahvasti yksinkertaistaen voitaisiin sanoa, että »analyttinen» tarkoittaa jotakin ilmiöryhmää koskevien käsitteiden ja niiden välisten suhteiden loogista selventämistä, joka johtaa itse ilmiöiden parempaan ymmärtämiseen, kun taas »synteettinen» tarkoittaa itse ilmiöiden välisten (kausaali-) suhteitten etsintää ja mahdollista selittämistä yhtenäisen, yleistävän ja suppean käsitejoukon, teorian, avulla. Analyttisellä puolella voidaan tehdä ero normatiivisella perustalla olevan tutkimuksen ja »puhtaan» loogisen käsiteanalyysin välillä. Synteettisellä puolella taas vanha

jako induktiiviseen (empiiriseltä tasolta yleistävään) ja deduktiiviseen (teoreettisella tasolla etenevään ja teoriasta johdettuja hypoteeseja testaavaan) tutkimukseen on kaikkein tärkein.

Kysymyksen tutkimusmenetelmistä ja tutkimustekniikasta voimme liittää yhteen tutkimuksen loogista perustaa koskevan luokittelun kanssa. Analyttisellä puolella on tosin turhaa puhua eroista tutkimustekniikassa, joskin selviä eroja käytetyn käsittekkoneiston, esim. muodollisen logiikan käytön, moraalifilosofian perustutkimuksen tuntemuksen suhteen, voidaan osoittaa. Synteettisellä puolella erot ovat kuitenkin selviä. Luonnollinen vastakohtaisuus vallitsee toiselta puolen suppealle alalle kohdistuvan perustutkimuksen ja siinä luotettavaan ja validiin mittaamiseen sekä aineiston tarkkaan tilastolliseen käsittelyyn pyrkivän, toisaalta karkeampaa »tilanteen tarjoamaa» aineistoa käyttävän ja sitä yhdistelevän ja vertailevan tutkimuksen välillä. Tämä kahtiajako liittyy induktiivinen/deduktiivinen jakoon siten, että induktiivisella perustalla olevissa tutkimuksissa yleensä korostetaan täsmällisempää ja tarkempaa, luotettavampaa ja validimpaa mittaamista ja kehittyneempiä tilastollisia menetelmiä kuin deduktiivisella perustalla olevissa tutkimuksissa. Induktiivisella puolella on myös syntynyt pyrkimys mahdollisimman kattavien vertailevan tutkimuksen aineistokokonaisuuksien hankkimiseen, kun taas deduktiivinen tutkimus on useimmiten ollut kiinnostunut vain sellaisesta tosiasia-aineistosta, jota voidaan käyttää suppealla tutkimusalueella esitettyjen teoreettisesti rajattujen hypoteesien testaamiseen. Kolmanneksi induktiivinen tutkimus on ollut kiinnostunut tutkittavien ilmiöiden välisten riippuvuussuhteiden luonteen tarkasta (usein matemaattisesta) formuloinnista ja tilastollisista menetelmistä yleensä riippuvuussuhteiden ja erikoisesti kausaalisuhteitten identifioinnissa, kun taasen deduktiivinen tutkimus on useimmiten teoreettista tietä pyrkinyt johtamaan suoria riippuvuus- ja kausaalisuhteita ja testaamaan ne yksinkertaisin menetelmin, jolloin varsinaiset tilastolliset (esim. monimuuttuja-) menetelmät ovat toisarvoisessa asemassa.

Tutkimuksen kohteesta puhuttaessa voidaan toisaalta kiinnittää huomiota itse tutkimuskohteeseen eli substanssiin ja toisaalta tapaan, jolla tutkimuskohdetta havainnoidaan. Tutkimuskohteen yleisessä luokittelussa tulee keskeiseksi kysymys tutkimuksen agregaatitasosta, tutkimuskohteen havainnoinnin »tyylissä» taasen kysymys tutkimuksen staattisuudesta tai dynaamisuudesta.

Tutkimuksen agregaatitasoa määrättäessä on kiinnitettävä huomiota ainakin kolmeen tutkimuskohteen peruselementtiin: 1) tutkimuksen perusyksikön valinnan taso, 2) perusyksikön toimintareferenssi (oletetun toimintaympäristön) taso, 3) perusyksikön ominaisuuksien tai toimintojen selittämisen taso. Paneututtamatta tarkemmin selvittämään näitä kriteereitä voimme valaista niitä yk-

sinkertaisen esimerkin avulla. Voimme tarkastella vaikka usein esitettyä, joskin systemaattisesti vähän tutkittua väitettä, että taloudellinen kriisi »massayhteiskunnassa» eli sekundääriryhmiä vailla olevassa yhteiskunnassa johtaa ääripuolueiden kannatuksen lisääntymiseen. Tässä tutkimuksen perusyksikkö on yksilötasolla (puolueen kannattaja, äänestäjä) hänen toimintansa määritellään, ainakin implisiittisesti, suhteessa eräisiin yhteiskunnan ryhmiin (ääripuolueiden kannattajat) ja instituutioihin (poliittiset puolueet, vaalijärjestelmä) ja käyttäytymistä selitetään eräiden yhteiskunnan rakenteellisten tekijän (taloudellinen tila, ryhmärakenne) avulla.

Kaikki mainitut kolme tutkimuksen peruselementtiä voidaan erikseen luokitella agregaatitasoittain, joskin luokitus tulee kunkin elementin kohdalle niiden tutkimuksen kannalta erilaisen aseman vuoksi jonkin verran erilaiseksi. Niinpä perusyksikön valinnan tasoksi voisi ajatella yksilöryhmä-instituutio- ja yhteisötasoja, referenssitasoiksi taasen yksilöryhmä-instituutio-yhteisön sektori- ja yhteistyötasoja, ja selitystasoiksi yksilön persoonallisuus- ja sosiaalisten ominaisuuksien tasoa sekä ryhmä-, yhteisön rakenne-, instituutio- ja kulttuuritasoja. Kuten edellä jo on ainakin implisiittisesti viitattu, tutkimussuuntien luonnetta selvitetessä kenties tärkein kysymys juuri on, millä agregaatitasoilla tutkimusyksikkö, yksikön toiminta-referenssi ja toiminnan selitysyhteydet ovat. Erityyppisestä politiikan tutkimuksesta taasen saisi parhaan kuvan ristiintaulukoimalla tutkimuskohteen eri peruselementit keskenään. Etsimämme politiikan tutkimuksen yleisten kehityslinjojen löytämiseksi ei kuitenkaan tasojen tarkentaminen tai niiden ristiintaulukoiminen ole tarpeen, vaan voimme suoraan viitata yllä esitettyihin karkeisiin luokituksiin.

Puhuttaessa tutkimuskohteen havainnoinnista perusdimensiolla staattinen/dynaaminen edellinen tavallisesti viittaa tutkimuksen perusyksikön pysyvien rakenneominaisuuksien ja niiden välisten suhteitten tarkasteluun ja jälkimmäinen rakenneominaisuuksien välisten suhteitten ajassa tapahtuvien muutosprosessien tarkasteluun ja niissä havaittavien invarianssien toteamiseen ja selittämiseen. Voimme tässä selvittää tätä kahtiajakoa vain viitauksella sen suhteellisuuteen. Ensiksikin tutkimuksen perusyksiköiden pysyvien rakenneominaisuuksien etsiminen edellyttää erityyppisten yksiköiden keskinäistä vertailua ja tämä johtaa useimmiten ainakin implisiittisesti otaksumiin niistä muutosprosesseista, jotka johtavat ominaisuuksien esiintymiseen tai esiintymättömyyteen. Toisaalta prosesseista puhuttaessa meidän on nähtävä ja arvioitava niiden merkitystä suhteessa perusyksiköiden pysyviin rakenneominaisuuksiin: muuttumattomien perusominaisuuksien puitteissa tapahtuvien »rutiiniprosessien» tarkastelu ei suinkaan ole missään suhteessa »dynaamisempaa» tutkimusta kuin itse perusominaisuuksien tutkiminen. Lisäksi »todellisten muutosprosessien» (master processes) tutkiminen edellyttää tutkimusyksiköiden tärkeimpien perusominais-

suuksien luokittelua ja prosessien tulkintaa muutokseksi, joka johtaa yhdestä perusominaisuuksien yhdistelmästä toiseen. Täten esimerkiksi analyysit äänestyskäyttäytymisestä, tekijöistä, jotka johtavat kannattajien siirtymiseen puolueesta toiseen stabiilissa poliittisessa järjestelmässä, eivät sinänsä ole dynaamisia. Jos samalla kuitenkin tarkkaillaan, mitkä tekijät (joiden joukossa voi olla esim. äänestyskäyttäytymisen takaisinsyöttö, feedback) vaikuttavat vaali- ja puoluejärjestelmän legitimiisyyteen ja miten legitimiisyyden muutokset takaisin äänestyskäyttäytymiseen, voimme jo puhua dynaamisesta perusmuutosten tarkasteluun ja selittämiseen tähtäävästä tutkimuksesta.

Edellä mainittujen peruskategorioitten avulla voimme tarkentaa esitettyä kuvaa politiikan tutkimuksen kehityksestä. Siirtyminen filosofis/legaalisesta tutkimuksesta käyttäytymistieteelliselle perustalle merkitsi ensiksikin siirtymistä analyttisestä, ja usein normatiivisesta, tutkimuksesta synteettiseen eli empiirisellä perustalla olevaan tutkimukseen. Toiseksi se merkitsi siirtymistä puhtaasta analyttisestä kuvauksesta poliittisten ilmiöiden selittämiseen ja vastaavaa siirtymistä historiallisista tutkimusmenetelmistä nykyaikaisiin sosiaalitieteitten tutkimusmenetelmiin. Kolmanneksi se merkitsi tutkimuksen siirtymistä puhtaan institutionaalisen tarkastelun tasolta yksilö ja ryhmätasolle ennen kaikkea tutkimuksen perusyksikön valinnan ja selittämisen suhteen. Kuten yllä jo huomautettiin, perusyksiköiden toimintareferenssien taso pysyi kuitenkin institutionaalisenä ja tutkimusote yleensä staattisena.

Pesosen tulkinta behavioraalisesta tutkimusotteesta kuvaa tämän kehityksen kaikkein voimakkainta ja tietoisesti muutoksiin pyrkivien tutkijoiden ryhmittymää, jolle sen omaksuminen »protestiasenteiden» vuoksi oli ominaista äärimmäisen reaalisuuden, so. empiirisen tutkimuksen ja aineiston keruun sekä tutkimustyön ja tutkimusmenetelmien tarkkuuden ynnä yksilötasoisesta tutkimuksesta eli »todellisen käyttäytymisen» tutkimisen korostaminen.

Poliittisen sosiologian uudelleen herääminen, osittain juuri behavioralismin ja myös edellä mainittujen typologisen ja vertailevan politiikan tutkimuksen avustuksella, merkitsi uuden suuntauksen ilmenemistä ennen kaikkea tutkimuksen kohteen ja sen havainnoinnin suhteen. Ensiksikin tutkimuksen perusyksikkö alettiin yhä useammin valita institutionaaliselta tai yhteiskunnalliselta tasolta (poliittinen instituutio, poliittinen järjestelmä). Näitä perusyksiköitä ei tarkasteltu kuitenkaan pelkästään suhteessa toisiin vastaaviin poliittisiin yksikköihin, vaan suhteessa joko samantasoisiihin, mutta yhteiskunnan eri osa-alueen yksikköihin, esim. taloudellisiin instituutioihin, talousjärjestelmään, tai eri agregaattitasoisiihin ilmiöihin, so. yhteiskunnan ryhmärakenteeseen, ryhmien toimintaan eri yhteiskunnan sektoreilla. Lisäksi selitysyrietykset (tai »yhteiskunnallisen ja poliittisen muutoksen vä-

littävien mekanismien» etsiminen) suunnattiin usein alemmalle agregaattitasolle, yksilötasolle (johtajuusilmiöt, esim. kharisman tutkiminen) tai ryhmätasolle (esim. yksilöiden »massakäyttäytymisen» tutkimus). Kenties vielä yleisimmin voi sanoa, ettei tyydytty tarkastelemaan ja selittämään ilmiötä vain yhdellä agregaattitasolla, vaan alettiin liikkua samanaikaisesti eri agregaattitasoilla ja kiinnittää huomiota eri agregaattitasojen muutosten väliin suhteisiin. Tutkimuskohteen havainnoinnin kannalta tämä kaikki luonnollisesti merkitsi myös radikaalista askelta »puhtaan» behavioralismin staattisesti analyysistä dynaamiseen tutkimusotteeseen.

Tutkimusmenetelmien osalta poliittisen sosiologian voimakas esiinmarssi merkitsi aluksi osittain tason laskua sekä esitetyn empiirisen aineiston luotettavuuden ja validiteetin että myös aineiston käsittelyn suhteen. Tämä johtui luonnollisesti siitä, että aineiston hankkiminen yksilötasoa korkeammilta agregaattitasoilta on yleensä vaikeampaa, esim. otannon ja mittauksen kannalta. Kuitenkin muutokset tutkimuskohteessa ovat myös pitämällä tähtäimellä vaikuttaneet hedelmällisesti tutkimusaineiston luonteeseen ja tutkimusmenetelmien kehittämiseen. Esimerkkeinä voidaan mainita suurten kansainvälisessä vertailussa välttämättömien data-arkistojen kehittäminen, johon useammallakin taholla on ryhdytty, sekä aineiston käsittelyn puolella kiinnostus kvalitatiiviseen aineistoon ja sen tilastollisen käsittelyn mahdollisuuksiin.

Näiden tarkennusten jälkeen voimme tutkia edellä esitettyä Brysselin kongressin ohjelmaa poliitiikan tutkimuksen yleisten kehitystrendien tuloksena. Ohjelmasta huomaa helposti poliitiikan tutkimuksen nykyisen hajaannuksen asteen ja myös sen, miten tämä hajaannus suurelta osin johtuu näiden trendien eriaikaisesta ilmenemisestä poliitiikan tutkimuksen osa-alueilla.

Ensiksikin sekä kongressin yleiskokousten että specialistiryhmien joukosta voidaan helposti erottaa eräitä alueita, joilla kehitys näyttää pysähtyneen, tai taantuneen, perinteellisen filosofis/legaalisen valtio-opin tutkimuksen tasolle. Brysselin kongressissa tällaisia alueita edusti lähinnä kansalaisten poliittista osallistumista koskeva tutkimus, kansanedustuksen teoriaa ja käytäntöä koskeva tutkimus, »poliittista kansantaloustiedettä» (hyvinvointia ja politiikkaa, taloudellisia järjestöjä) koskeva tutkimus, hallinnon tutkimus ja osin myös uskonnon ja poliitiikan välisten suhteitten tutkimus. On tietysti huomattava, ettei kongressin ohjelma sellaisenaan anna täyttä kuvaa tutkimuksen tilasta: se osoittaa vain, että näillä alueilla esiintyy »jälkeenjääneisyyttä» ja että »jälkeenjääneet» tutkijat ovat olleet kylliksi tärkeissä asemissa määrätäkseen kongressiohjelmaa oman tutkimusalueensa osalta.

Toiseksi »perinteellisellä» behavioraalisella pohjalla pysyneistä alueista voidaan mainita äänestyskäyttäytymisen, puoluerahoituksen ja osin myös nuorison poliittisen käyttäytymisen tutkimus. Näillä alueilla oli ainakin

kongressin keskusteluissa havaittavissa kiinnostuksen lisääntyminen vertailevaa historiallista ja alueellista tutkimusta kohtaan, joka jo sinänsä osoittaa siirtymistä pois perinteellisistä suppeista behavioralistisista premisseistä. Näiltä alueilta näytti kuitenkin vielä melkein täysin puuttuvan systemaattinen, teoreettisesti orientoitunut ote, joka kokoaisi ja antaisi laajempaa merkitystä hajanaisille ja usein sangen suppeille empiirisille tutkimuksille.

Kaikkein »uudenaikaisempia» nimenomaan poliittisen sosiologian hallitsemia alueita kongressissa oli varsinaisesti vain kolme: yksimielisyyttä ja ristiriitoja tutkiva yleiskeskusteluryhmä, poliittista uudenaikaistumista käsittelevä erikoisryhmä ja Afrikan poliittisten olojen tutkimusryhmä. Kuitenkin samat politiikan tutkijat, jotka osallistuivat näihin ryhmiin, olivat mukana myös poliittisten järjestelmien ja poliittisen kehityksen typologioita käsittelevässä ryhmässä, josta johtuen tässäkin ryhmässä keskusteltiin samoista ongelmista kuin varsinaisen poliittisen sosiologian ryhmissä, joskin käytetyt käsitteet olivat lähempänä perinteellisen ja behavioraalisen politiikan tutkimuksen käsitteitä.

Brysselin kongressin ohjelman perusteella voisi karkeasti kenties sanoa, että traditionaalinen politiikan tutkimus hallitsee noin yhtä kolmattaosaa koko alueesta, ja perinteellinen behavioralismi ja poliittinen sosiologia yhdessä noin kahta kolmattaosaa. Kahden viimeksi mainitun suunnan välisen voimakkuuden jakautumisen määrää se, kummalle puolelle typologinen ja vertaileva puolueitten ja poliittisten järjestelmien tutkimus voidaan laskea. Tämä jako ei suinkaan vastaa politiikan tutkimuksen kokonaisuutena. On ilmeistä, että »puolustuksessa oleva» perinteellinen politiikan tutkimus ja »hyökkäysasemissa» oleva sosiologinen politiikan tutkimus tulevat molemmat laajoissa kongresseissa yliedustetuiksi, edellinen eräänlaisen tieteen »lex inertiaen» ja kongressin hallintokoneiston hallinnan kautta ja jälkimmäinen siksi, että eri maiden kannalta »avant garde'n» esittelyllä on suurin mainosarvo. Täten siis todellisuudessa »perinteellinen» behavioralismi on kaiketikin voimakkain tutkimussuunta, minkä varmasti myös alan tärkeimpien julkaisujen analyysi osoittaisi.⁹

Politiikan tutkimuksen tulevan yhtenäistymisen kannalta on jo edellä usein viitattu siihen, miten »perinteellinen» behavioralismi ja poliittinen sosiologia ovat olleet kehityksessään toisistaan riippuvia. On syytä vielä korostaa, että näiden kahden suunnan yhtenäistyminen ajan mittaan näyttää melko varmalta, varsinkin kun »perinteellinen» behavioralismi on yhä enemmän alkanut kiinnostua vertailevasta tutkimuksesta, joka ajan mittaan tulee siirtämään tutkimuksen pelkästä instituutioiden puitteissa tapahtuvasta käyttäytymisen tarkastelusta itse institutionaalisen käyttäytymiskehyksen rakenteellisten muutosten tutkimiseen ja niiden ja käyttäytymisen välisen suhteitten selittämiseen.

On kuitenkin myös selvää, että perinteellinen filosofis/legaalinen, nimen-

omaan normatiivisena instituutioiden tutkimuksena, tulee säilyttämään vielä pitkään asemansa. Erityisesti Leo Straussin poliittista filosofiaa henkiinherättävä koulukunta on jo uudistanut ja tulee yhä uudistamaan tätä tutkimussuuntaa ja kenties vahvistamaan sen nykyisiä asemia.¹⁰ Juuri tämän vuoksi ei yllä esitetystä yhtenäistymistrendistä huolimatta politiikan tutkimuksessa ole ainakaan parin tulevan vuosikymmenen aikana odotettavissa mitään huomattavaa homogenisoitumista. Lisäksi politiikan tutkimus »avoimena tieteenä» tulee olemaan edelleen muitten yhteiskuntatieteitten vaikutukselle altis ja uutta hajaantumista voidaan ennustaa. Kenties voisi myös ennustaa, että seuraavat voimakkaimmat vaikutukset politiikan tutkimuksen piiriin tulevat psykologiasta ja sosiaalipsykologiasta, joiden viimeisimpien saavutusten sovellutuksia poliittisten ilmiöiden tutkimiseen on pahasti laiminlyöty.

Johtopäätöksiä politiikan tutkimuksen jatkuvasta hajaannuksesta ei pidä kuitenkaan katsoa pelkästään pessimismin näkökulmasta. Vaikka ulkonaista yhtenäistymistä ei ole saavutettu, ei kehitystä ja tiedon kumulaatiota politiikan tutkimuksen piirissä voi kokonaan kieltääkään. Saavutukset ovat kuitenkin ennen kaikkea metodologisella puolella, tutkimuksen lisääntyneessä sitoutumisessa empiriaan, tutkimusmenetelmien kehityksessä ja standardisoitumisessa sekä aineiston kerääntymisessä valmiiksi käsiteltyssä muodossa erilaisiin data-arkistoihin. Pyrkimys useampien tutkimustasojen, agregaattitasojen, samanaikaiseen käsittelyyn, sekä tutkimuksen käsitteellinen yhtenäistyminen ja selkiintyminen sekä politiikan tutkimuksen sisällä että suhteessa muihin yhteiskuntatieteisiin näyttää kuitenkin lupaavan entistä parempia ja kestävämpiä tuloksia myös tutkimuksen substantiivisella puolella.

Optimisti olisi kenties halukas sanomaan, että politiikan tutkimuksen avonaisuus on estänyt ulkoisen »näennäisen» yhtenäistymisen, mutta edistänyt sisäistä »todellista» kehitystä yllä esitettyjen aspektien osalta. Turhan pessimismin ja optimismin hyläten voitaisiin kenties sanoa, että politiikan tutkimuksen kehitys riippuu siitä, missä määrin tutkijat todella oppivat ymmärtämään oppiaineensa hajaannuksen syyt, ymmärtämään muitten koulukuntien kuin omansa edustajia ja systemaattisesti käyttämään hyväkseen oppiaineensa avonaisuutta uusien vaikutteiden saamiseksi.

LÄHDEVIITTEET

¹ Seuraavan esityksen »empiirisenä» perustana ovat International Political Science Association kongressiohjelmat ja vuoden 1967 Brysselin maailmankongressin monistetut esitelmät. Viimeksimainituista tullaan viittaamaan välittömästi tai välillisesti seuraaviin: a) Alker, Hayward (U.S.A.), *Simulation as Political Science Theory*, b) Apter, David (U.S.A.), *Political Systems and Developmental Change*, c) Barnard, Stéphanie (Belgia),

De l'utilite des typologies en science politique, d) Barnes, Samuel (U.S.A.), Mobilization and Political Conflict; A Theoretical Inquiry into the Structural Basis of Consensus and Dissent, e) Blondel, Jean (Englanti), Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies, f) Braybrook, David (U.S.A.), Scope for Worker Control at the Plant Level, g) Dahl, Robert (U.S.A.), Ideology, Conflict and Consensus: Notes for a Theory, h) Feierabend, Ivo & Rosalind (U.S.A.), Empirical Typologies of Political Systems: Agressive Prototypes, i) Fetscher, Irving (L-Saksa), The Concept of Political Participation Today, j) Janosik, Edward (U.S.A.), Religion and Modernization in the United States, k) Karpat Kemal (U.S.A.), Ideologies in New States: End or Beginning?, l) Kothari, Rajni (Intia), Implications of Nation-Building for the Typologies of Political Systems, m) Lembruch, Gerhard (L-Saksa), A Non-Competative Pattern of Conflict Management in Liberal Democracies: The Case of Switzerland, Austria, and Lebanon, u) Lipjhart, Arend (U.S.A.), Typologies of Democratic Systems, o) Mazrui, Ali (Uganda), Thoughts on Political Assasination in Africa, p) Pasic, Najdan (Jugoslavia), Elements and Outlines of Marxian Classification of Political Systems, q) Pye, Lucien (U.S.A.), Typologies of Political Development, r) Ratnam, K. T. (Singapore), The Evaluation of Consensus and Dissent in Developing Countries, s) Rustow, Dunkwart (U.S.A.), Democracy, Consensus and the New States, t) Sartori, Giovanni (Italia), Typologies of Party Systems: a Critique, u) Shils, Edward (Englanti), Consensus, v) Soukup, Miroslav (Tshekkoslovakia), Model Principle in Political Science Theory Construction, x) Zolberg, Aristide (U.S.A.), The Structure of Political Conflict in the New States of Tropical Africa.

² Juhani Paasivirta, Haagissa syyskuussa 1952 pidetty valtio-opin tutkijoiden kansainvälinen kongressi, *Valtio ja Yhteiskunta*, 1952—1953, s. 27—28.

³ Pertti Pesonen, Valtiotieteilijäin viides maailmankongressi, *Politiikka* 4, 1961, s. 204—219, lainaukset sivuilta 215—216.

⁴ Tämä itäblokin maiden »vanhahtava» legaalis/filosofinen ote tuli Brysselin maailmankongressissa kaikkein selvimmän esille kenties hallinto-opin alueella. Hallinto-opin ainoa aihe oli kuitenkin juuri hallinto-oikeuden ja hallinto-opin välisten suhteitten selvittelyä, joten »lakitieteellisyys» osittain selittyi aiheen luonteen avulla.

⁵ Kts. lähdeviite 1, esitelmät a) ja v).

⁶ Kts. lähdeviite 1, esitelmä o).

⁷ Tämä seikka tuli selvästi esille viime elokuussa Tukholmassa pidetyssä V. pohjoismaisessa sosiologikonferenssissa, jonka yleisaiheet koskivat suurimmalta osaltaan poliittista sosiologiaa. Tällöin myös ero »ammattimaisempien» poliittisten sosiologioiden (esim. Erik Allardt) ja muiden (esim. Ulf Himmelstrand, Kaare Svalstoga) välillä katosi.

⁸ Samanlaisia politiikan tutkimuksen kehityksen tarkastelussa käytettäviä kategorioita esittää esim. Evron Kirkpatrick artikkelissaan »The Impact of The Behavioral Approach on the Traditional Political Science», teoksessa Austin Ranney (toim.), *Essays on the Behavioral Study of Politics*, Urbana, 1962.

⁹ Tästä tarkastelusta on tavallaan jätetty pois politiikan tutkimuksen kaksi kaikkein »poikkeavinta» aluetta: kansainvälisen politiikan tutkimus ja hallinto-oppi. Niidenkin kehitys kulkee suurin piirtein samaa latua kuin yleisen politiikan tutkimuksen, mutta muitten sosiaalitieteitten eriaikaisesta ja erilaisesta vaikutuksesta johtuen kehitys näillä alueilla ei ole ollut yhtä suoraviivaista kuin politiikan tutkimuksen yleisillä osa-alueilla.

¹⁰ Siihen filosofiseen perustaan, jolla Leo Straussin koulukunta haluaa uudistaa ja kehittää vanhaa filosofis-legaalista politiikan tutkimusta, voi parhaiden tutustua Herbert J. Storingin toimittaman teoksen »Essays on the Scientific Study of Politics» (New York, 1962) avulla.